

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תנור שהסיקו בעצי איסור

(כ"ו ב') **תנו רבנן:** תנור (חרס) שהסיקו בקליפי ערלה¹, או בקשין של כלאי הכרם (האסורים בהנאה)², חדש יותץ (שהרי על ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו). ישן³, יוצן (שלא יאפה בו פת בהיסק זה).

(המשך הברייתא:) אפה בו את הפת⁴, (4) רבי אומר: הפת אסורה (דהיינו, שבח עצי האיסור שרוי בפת⁵). (2) וחכמים אומרים: הפת מותרת⁶.

(המשך הברייתא:) בישלה על גבי גחלים, דברי הכל מותר⁷.

(ומקשה) והא **תניא:** בין חדש ובין ישן יוצן!?

(ומתרץ) לא קשיא, הא רבי אליעזר (דשמעין ליה זה וזה גורם אסור, דבר שאיסור והיתר גרמו לו שיבוא, אסור בהנאה). הא רבנן. הי רבי אליעזר?

(כ"ז א') (ומסיק) רבי אליעזר דעצי אשירה. **דתנן:** נטל הימנה (מן האשירה) עצים, אסורין בהנאה. הסיק בהן את התנור, חדש יותץ (דזה וזה גורם, אסור), ישן יוצן. אפה בו את הפת, אסורין בהנאה. נתערבה באחרות, ואחרות באחרות, כולן אסורין בהנאה. רבי אליעזר אומר: יוליך הנאה לים המלח (דמי עצים).

ותניא: וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה.

(4) אמר אביי: אם תמצא לומר (לרבי) זה וזה גורם אסור⁸, רבי היינו רבי אליעזר.

ואם תמצא לומר זה וזה גורם מותר (לדעת רבי, והברייתא הסוברת חדש יותץ, כרבי אליעזר), והכא (שאסר רבי בפת) משום דיש שבח עצים בפת הוא⁹, הני קערות וכוסות וצלוחיות (של חרס שצִרְפָן בעצי אשירה) אסירי¹⁰. כי פליגי (רבי שלא אסר אלא בפת, ורבי אליעזר שאמר זה וזה גורם אסור) בתנור וקדירה (שאינן הגוף נהנה מהם עד שיבוא גורם שני, והוא של היתר). למאן דאמר זה וזה גורם אסור, אסור. למאן דאמר זה וזה גורם מותר, שרי.

¹ שאף הם בכלל פרי, ואסורים משום ערלה.

² ובכלאי הכרם הכל אסור, שלא כתוב בהם "פרי".

³ שאין היסק זה מועיל לו, אלא שאופה בו פת.

⁴ בהיסק זה, ולקמן מוקי לה כשאבוקה כנגדו, שכל שעה שהייתה פת בתנור, היה דולק האור ואופהו, שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהאיסור בעין. רש"י.

⁵ ר"ח. וכשנהנה מהפת, כאילו נהנה מהעצים עצמם שהם איסורי הנאה.

⁶ דסברי אין שבח עצים בפת ממש. וה"ה דלית להו נמי חדש יותץ, אלא יוצן, והכי אמרינן בשמעתין. רש"י.

⁷ דברי הכל הפת מותרת, ואפילו לרבי, דכי איתנהני פת מאיסור, כבר כלה ובטל. וגחלים איצטריכא ליה, דלא תימא אכתי איסורא בעיניה. וכל שכן בתנור גרוף ואין אבוקה כנגדו. רש"י.

⁸ דכי היכי דאסר רבי בפת, הכי נמי אסר בתנור, ואף על פי שאין עצמו נאכל, דאית ליה זה וזה גורם אסור.

⁹ בגוף הפת, ונמצא כשאוכלה, גופו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד. אבל בתנור חדש וציננו מתיר.

¹⁰ אפילו לרבי, דהא יש שבח עצים בהן והנאתן בלא גורם שני הוא, ועל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו. ולא דמו לתנור, דלא מטיא הנאה לגוף מיניה עד דאיכא גורם שני. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איכא דאמרי, אפילו למאן דאמר זה וזה גורם מותר, קדירה (שצרפה כשהיא חדשה בעצי איסור) אסורה, דהא קבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתרא¹⁴.

(שנינו בברייתא) בישלה על גבי גחלים, דברי הכל הפת מותרת. רב יהודה אמר שמואל, ורבי חייא בר אשי אמר רבי יוחנן: חד אמר: לא שנו אלא גחלים עוממות (כבויות). אבל גחלים לוחשות (בוערות) אסורין (לרבי). וחד אמר: אפילו גחלים לוחשות נמי מותרין.

(ומקשה) בשלמא למאן דאמר לוחשות אסורין, משום דיש שבח עצים בפת. אלא למאן דאמר אפילו לוחשות מותרות, פת דאסר דיש שבח עצים בפת לרבי, היכי משכחת ליה?

אמר רב פפא: כשאבוקה כנגדו¹².

(כ"ז ב') (ומקשה) מכלל דרבנן דפליגי עליה, שרו אפילו כשאבוקה כנגדו?! אלא עצים דאיסורא (שנאסרים בהנאה) לרבנן היכי משכחת להו?!

אמר רבי אמי בר חמא: בשרשיפא¹³.

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: תנור שהסיקו בעצי הקדש, ואפה בו הפת, לרבנן דשרו בקמייתא (כשנאפתה הפת בערלה או כלאי הכרם, משום שאין שבח עצים בפת), מאי?

אמר ליה: הפת אסורה.

(ומקשה) ומה בין זו לערלה? אמר רבא: הכי השתא, ערלה בטילה במאתיים (לכן אינה חמורה משכלה ונבער האיסור). הקדש, אפילו באלף לא בטיל.

שיטות הראשונים

זה וזה גורם: כתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא זה וזה גורם מותר כרבנן, והכי אסיקנא בפרק כל הצלמים (מ"ט א). וכן פסק הרמב"ם. וכתב הרא"ש, הילכך חדש יוצן ומסיקין אותו בעצים דהיתרא, והוי ליה זה וזה גורם ושרי¹⁴. וכן פסק השו"ע¹⁵.

אפה בו את הפת: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש, כרבי דאמר אסורה, משום דיש שבח עצים בפת, דהא הוא כאילו האיסור מעורב בו. וכן פסק השו"ע¹⁶.

אי אמרינן שבח עצים בפת בדבר שאינו אסור בהנאה: במרדכי דלא אמרינן יש שבח עצים בפת אלא בדבר האסור

¹¹ ואיכא הנאת תשמיש שמשמש בה בלא גורם אחר. אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר היסקה של גורם היתר. רש"י.

¹² כנגד הפת מבעיר העצים בפי התנור. רש"י.

¹³ כסא לישב עליו, או להדום רגליו, דהנאתן כשהן בעין, ועל ידי ממש. אבל הנאת היסק, אין הנאתו אלא לאחר ביעורו או בשעת ביעורו.

¹⁴ ואף על גב דלכתחלה אסור לעשות זה וזה גורם, כדמוכח בפרק כל הצלמים (מ"ח ב'), יש לומר דהתם דין הוא שלא יהנה לכתחלה מן האיסור עצמו, אבל הכא התנור אינו האיסור בעצמו, אלא שהתנור נגמר בעצי איסור, ואי אמרינן יותץ נמצא התנור מופסד והוי כדעבד. רא"ש. וכן כתבו תוספות (פסחים כ"ו ב', ד"ה בין) והר"ן (פסחים ז א ברי"ף, דיבור ראשון).

¹⁵ יו"ד קמבד, מקורות - רי"ף (ז א בדפיו). רא"ש (ס' ב). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות טז, כב-כד).

¹⁶ יו"ד קמבד, מקורות - רי"ף (ז א בדפיו). רא"ש (ס' ב). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות טז, כב).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בהנאה; אבל אם אפה פת אצל עצי תרומה שאינן אסורים בהנאה, הפת מותר. וכן כתבו **תוספות**. וכן פסק הרמ"א¹⁷.

יולין הנאה לים המלח: מבואר במסכת **עבודה זרה** (מ"ט ב') שהלכה כרבי אליעזר, דיוליך הנאה לים המלח. דעת רש"י שיוליך הנאת עצים שאפה בהן את הפת. ולפי פירוש, אף הפת מותרת, אפילו בלא נתערבה¹⁸. וכתב **ריטב"א** שכן נראה מפירוש **רבינו חננאל**. ודעת **ר"י**, **רמב"ן**, **רא"ש**, ו**ריטב"א**, דלא שרי רבי אליעזר אלא לאחר שנתערבה, שאין האיסור ידוע ומפורסם. אבל כל זמן שלא נתערב, שהרי איסורו ידוע, אין לו פדיון¹⁹. וכן פסק **השו"ע**²⁰.

קדירה שנעשתה ע"י איסור הנאה: לאיכא דאמרי, גם למ"ד זה וזה גורם מותר, קדירה אסורה, דהא קיבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתרא. ואסור כמו כוסות וקערות. וכן פסקו **רי"ף** ו**רא"ש**. וכן כתב **הרמב"ם** "קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצר בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה, שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חרס"²¹. וכן פסק **השו"ע**²².

בישלה על גבי גחלים: פלוגתא דשמואל ור' יוחנן (כ"ז א'). וכתב **הר"ן** ומוכחא סוגיין דאפילו בלוחשות מותר (ופת דאסור דיש שבח עצים בפת לחבי, בשאבוקה כנגדו), ולפיכך הביאה סתם **הרי"ף**²³. וכן פסקו **רמב"ם** ו**ראב"ד**. ודעת **רי"ף** **גיא**, **רז"ה**, ו**רא"ש** לחומרא, שלוחשות אסור, ורק עוממות מותר. ו**השו"ע**²⁴ פסק **כרי"ף** ו**רמב"ם**.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות עבודה זרה, סי' קמב)

ד. נטל ממנה עצים, אסורים בהנאה. הסיק בהם את התנור, בין חדש בין ישן, יצן ואחר כך יחם אותו בעצי היתר. ואם לא צננו ואפה בו את הפת (בעוד שהאבוקה כנגדו) (ב"י) הרי זה אסור בהנאה, דיש שבח עצי אסור בפת (טור). נתערבה באחרות, יולין דמי אותה הפת לים המלח, וישאר כל הכפרות מתרים. גרף את כל האש, ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור, הרי זה מותר, שהרי עצי האסור הלכו להם. **הגה:** הא דאמרין יש שבח עצים בפת הינו בדבר שאסור בהנאה, אבל אם אפה או בשל אצל דבר שאסור באכילה, אפלו אבוקה כנגדו מותר (מרדכי פרק השוכר ותוספות ועוד פוסקים).

ה. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצר בעצי אלילים, הרי אלו אסורים בהנאה, שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותם חדשים. (הסעיפים ה' ו' ז' הוא לשון הרמב"ם פ"ז מהל' מ"א רק שהמחבר כתב עצי אלילים במקום קליפי ערלה).

¹⁷ יו"ד קמב, ד. מקורות - תוספות (כ"ו ב', ד"ה חדש). מרדכי (ע"ז, פרק השוכר, סי' תתנג).

¹⁸ דיוליך הנאה לים המלח דאמר רבי אליעזר, אפילו ארישא קודם שנתערבה קאי; דיש להתירה בהולכת הנאה לים המלח. ריטב"א.

¹⁹ כתב הרא"ש: ונראה לי כפירוש ר"י, דלא הקילו חכמים להתיר את הפת בלא תערובת ע"י הולכת הנאת עצים. אבל בהא נראה לי כדפירש רש"י, שאין צריך להולין לים המלח אלא הנאת עצים. וכיון שנסתלק מכאן גוף האיסור הותר הכל.

²⁰ יו"ד קמב, ד. מקורות - ר"י (הו"ד ברא"ש; וכן בריטב"א בשם רבני צרפת). תוספות (ע"ז מ"ט א', ד"ה יולין). רא"ש (עבודה זרה ג, ט). רמב"ן (הו"ד בריטב"א). ריטב"א (פסחים כ"ז א', ד"ה רבי אליעזר).

²¹ ובהמשך (הל' מאכלות אסורות טז, כד) כתב הרמב"ם: "קדרה שבשול אותה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם ובעצי היתר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם; שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור, עדן לא באו עצי היתר, ונמצא מקצת הבשול בעצי היתר ומקצתו באסור." ועיין כס"מ שנתקשה מאוד בהלכה זו. אמנם גם בשו"ע הביאה, כדלהלן.

²² יו"ד קמב, ד. מקורות - רא"ש (סי' ג). רמב"ם (הל' מאכלות אסורות טז, כג).

²³ אמנם הרשב"א (שו"ת ח"א סי' שלב) כתב מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה שנסתפק לו והניח הברייתא כצורתה ולא פסק בה לא כן ולא כן. והר"ה כתב שלכך לא הביאו הרי"ף, לפי שנקט לחומרא.

²⁴ יו"ד קמב, ד. מקורות - רמב"ם (הל' מאכלות אסורות טז, כד). רי"ף גיא (הל' פסחים, עמ' רעא; הו"ד ברשב"א). רשב"א (שו"ת ח"א, סי' שלב). רז"ה (ו ב ברי"ף, ד"ה ופת). ראב"ד (השגות על המאור, כתוב שם). רא"ש (סי' ב).

בעזה"ש"ת

ג שבת תשפ"א

מסכת: פסחים | פרק: ב | דף: כ"ז

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

- ו. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי אלילים, מתרת כיון שנעשו גחלים הלך אסור, אף על פי שהן בוערות.
- ז. קדרה שבשלה בעצי אלילים ובעצי היתר, הרי התבטל אסור, ואף על פי שזה נזה גורם, שבשעה שנתבשלה מחמת עצי האסור עדין לא באו עצי ההיתר, ונמצא מקצת הבשול בעצי היתר ומקצתו באסור.